

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ СВІТОГЛЯДУ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І ЗДОРОВ'Я

У представленій статті досліджено структуру й особливості світоглядних уявлень студентської молоді аграрних спеціальностей про поняттях фізичної культури, спорту і здоров'я. З огляду на, що світогляд є компонентом способу життя людини, за допомогою його можна формувати особливу зацікавленість підростаючого покоління в заняттях фізичною культурою, спортивною діяльністю, здоровий спосіб життя. Аналіз анкетних даних, дозволив констатувати недостатній рівень знань майбутніх фахівців агропромислового комплексу в галузі фізичної культури, спорту і здорового способу життя.

Ключові слова: фізкультурно-оздоровча діяльність, здоровий спосіб життя, рухова активність, світогляд, студенти аграрних спеціальностей.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фізична культура та фізкультурно-оздоровча діяльність в сучасному житті студентської молоді – чи не найголовніші чинники формування та зміцнення здоров'я молоді людини. Як показують сучасні дослідження, досить нагальною є проблема зміцнення здоров'я учнівської молоді [3]. І тому фізкультурно-оздоровча діяльність набуває для студентства статусу об'єктивної необхідності на фоні загального погіршення умов життя, гіподинамії, надлишкової ваги, зловживання алкогольними напоями та тютюновими виробами тощо [7]. Підвищенню ефективності впливу фізичного виховання на особистість студента, збільшенню зацікавленості і мотивації до фізкультурно-оздоровчої діяльності, розробці фізкультурно-оздоровчих програм присвячене дослідження Є. А. Захаріної [4]. Про індивідуалізацію фізичної підготовки студентів писала В. П. Гладенкова [2]. Фізичній культурі як фактору соціалізації особистості молоді людини присвячені дослідження С. А. Алексєєва [1].

Сучасна наука у сфері фізичної культури дає інтегровану оцінку здоров'я людини, пов'язану з багатофакторністю та синкретичністю її складових: рівня рухової активності, генетики, статі, енергетичного потенціалу, умов навчання та способу життя. І в цьому контексті основними елементами зміцнення здоров'я майбутньої генерації фахівців різних галузей виробництва та невиробничих сфер виступають фізична культура, спорт та соціальна орієнтація студентства на здоровий спосіб життя. Основи процесу формування гармонійно розвиненої особистості майбутнього фахівця закладаються у вищій школі. Насамперед, це зміцнення здоров'я, досягнення високої та стійкої працездатності за допомогою занять фізичною культурою, активним відпочинком і спортом [10].

Дослідженню психофізіологічних аспектів професійно-орієнтованої фізичної підготовки майбутніх фахівців присвячені праці В. Л. Пилипея, Р. Т. Раєвського, С. В. Халайджі, С. М. Канішевського та ін. [8; 9; 11]. Але, незважаючи на численні публікації, питання обізнаності майбутніх фахівців аграрних спеціальностей стосовно основних понять у сфері фізичної культури та спорту є недостатньо висвітленим.

На сучасному етапі в прикладній психології інтенсивно ведеться розробка методів кількісної і якісної оцінки вищої підсистеми структури особистості людини, її світоглядів соціально-психологічної спрямованості [6]. Даний напрям є дуже важливим для підбору засобів та методів професійної підготовки майбутніх фахівців агропромислового комплексу і професійно-орієнтованої підготовки як її складової. У зв'язку з цим дослідження у зазначеній галузі набувають особливого значення і потребують подальшої розробки. Враховуючи вищесказане, нами було досліджено рівень обізнаності студентів аграрних спеціальностей у сфері фізичної культури і здоров'я.

Роботу виконано відповідно до зведеного плану науково-дослідної роботи кафедри теорії і методики фізичної культури Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка на 2016-2020 рр. за темою "Теоретичні і методичні основи фізкультурної освіти різних груп населення" (номер державної реєстрації 0116U000900).

Мета дослідження – дослідити структуру світогляду та уявлень студентів аграрних спеціальностей у сфері фізичної культури та здоров'я.

Завдання дослідження. 1. Визначити рівень обізнаності студентів аграрних спеціальностей стосовно основних понять у сфері фізичної культури і спорту.

2. Здійснити порівняльний аналіз рівня обізнаності студентів I, II та III курсів аграрних спеціальностей щодо основних фізичних якостей та особливостей їх розвитку.

3. Виявити ставлення студентів аграрних спеціальностей до стану свого здоров'я, рівень обізнаності стосовно поняття "Здоров'я" та засобів його оптимізації.

Для досягнення поставленої мети нами використовувались такі **методи досліджень:**

1. Аналіз науково-методичної літератури.
2. Методика незакінчених речень.
3. Аналіз та статистична обробка анкетних матеріалів.

Анкетування проводилось протягом II семестру 2016-17 навчального року.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою виявлення особливостей світогляду та уявлень студентської молоді аграрних спеціальностей I-III курсів на предмет обізнаності їх у галузі фізичної культури, спорту та здорового способу життя, нами було проведено дослідження в якому прийняв участь 1201 респондент вищів аграрного профілю: Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка (n = 403), Сумського національного аграрного університету (n = 612) та Глухівського агротехнічного інституту ім. С. А. Ковпака (n = 186). Для визначення рівня обізнаності студентів із зазначених питань було використано модифіковану анкету за методикою незакінчених речень [6], яка містила 57 питань, поділених за замістом на чотири блоки. Перший блок містив питання теоретичного характеру, які стосувались основних понять фізичної культури. Питання другого блоку носили методичний характер і визначали рівень обізнаності студентів стосовно особливостей розвитку фізичних якостей. Третій блок питань мав аксіологічне спрямування. Запитання четвертого блоку стосувались понять "Здоров'я" та "Здоровий спосіб життя" [6].

Рівень обізнаності студентів у сфері фізичного виховання представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Рівень обізнаності студентів аграрних спеціальностей у сфері фізичного виховання

Групи змістовних рангів	Курси		
	I	II	III
Уявлення про фізичне виховання як освітній процес.	18,5 %	21,3 %	24,6 %
Уявлення про фізичне виховання як навчальний предмет, дисципліну	15,6 %	19,8 %	14,6 %
Уявлення про фізичне виховання як фізичний розвиток	7,9 %	5,8 %	9,1 %
Уявлення про фізичне виховання як процес виховання	8,1 %	9,3%	13,7 %
Уявлення про фізичне виховання як комплекс фізичних вправ, заходів	10,9 %	9,1 %	14,3 %
Інші уявлення	16,3 %	13,4 %	10,1 %
Складно відповісти	22,7 %	21,3 %	13,7 %

З даної таблиці ми бачимо, що 18,5 % студентів першого, 21,3 % – другого, і 24,6 % – третього курсів розглядають фізичне виховання як навчальний процес, що беззаперечно є правильною думкою. В межах 14 – 19 % коливається кількість відповідей респондентів, у яких фізичне виховання асоціюється з навчальним предметом або навчальною дисципліною, за виключенням студентів другого курсу (див. табл. 1). У фізичному вихованні вбачають фізичний розвиток – 7,9 % опитаних першокурсників, 5,8 % – другокурсників, та 9,1 % студентської молоді третіх курсів. Фізичному вихованню як вихованню процесу віддали перевагу близько 10 % студентів I та II курсів. 13,7 % студентів III курсів вважають фізичне виховання виховним процесом. Уявленням фізичного виховання як комплексу фізичних вправ заходів надали перевагу 10,9 % – студентів першого, 9,1 % – другого і 14,3 % – третього курсів.

Слід зауважити, що кількість студентів, яким було складно відповісти на зазначені питання, коливається в межах 23 %, що безсумнівно є показником низького рівня обізнаності значної частини студентства стосовно фізичного виховання. Позитивним моментом є зменшення кількості студентів, що мали труднощі з відповіддю з I по III курс майже вдвічі.

Від 17,6 % до 19,2 % всіх опитаних студентів аграрних спеціальностей виявлено загальний характер уявлень про розвиток силових якостей людини (табл. 2).

Таблиця 2

Уявлення студентів про силові якості та особливості їх розвитку

Фактори розвитку силових якостей	Курси		
	I курс	II курс	III курс
Загальний характер уявлень про розвиток силових якостей людини	17,6 %	18,3 %	19,2 %
Домінуюча роль засобів розвитку	8,3 %	11,6 %	12,8 %
Домінуюча роль знань методики	29,3 %	31,2 %	37,8 %
Домінуюча роль особливостей навчання	2,8 %	2,1 %	4,1 %
Домінуюча роль психологічних особливостей	17,1 %	15,4 %	8,4 %
Інші фактори	9,6 %	7,7 %	6,1 %
Складно відповісти	15,3 %	13,8 %	11,6 %

Дана тенденція простежується у відповідях студентів як I, так і II та III курсів з невеликим відхиленням у межах 1,6 %. 15,3 % першокурсників, 13,8 % студентів II курсу та 11,6 % студентів III курсу було складно відповісти на поставлені питання стосовно розвитку силових якостей. Слід відзначити, що основним фактором розвитку силових якостей 29,3 % першокурсників вважають знання методики розвитку. Кількість студентів, що вказали зазначений варіант, коливається від 29,3 % студентів на I курсі до 31,2 % та 37,8 % студентів на II і III курсах відповідно. 17,1 % студентів I курсу визначили психологічні особливості як запоруку розвитку сили. Аналогічної думки дотримуються 15,3 %, і 8,4 % студентів II і III курсів відповідно. Належні засоби й умови вважають основними факторами розвитку силових якостей 8,3 % першокурсників, 11,6 % студентів II курсів та 12,8 % студентів III курсів. Особливостям навчання як основному фактору розвитку силових якостей надає перевагу незначна кількість опитаних студентів. Їх кількість коливається в межах 2–4 %.

Загалом нами зафіксовано 29 рангів уявлень студентства про здоров'я, що були поділені на 6 груп. Чільне місце серед груп рангів посіли категорії "Стан організму" – від 29,8 % у першокурсників до 36,2 % – на третьому курсі, що загалом відповідає вимогам істинності за визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я [12], а також "Нормальне функціонування організму" як група рангів – від 25,3 % до 31,5 %.

Нами зафіксовано також неповні уявлення про здоров'я – ранги категорії "Фізичний стан", що склали у першокурсників – 15,7 %, а на третьому курсі зустрічалися рідше – 8,2 %. Досить часто спостерігалися й хибні уявлення про здоров'я, що узагальнені нами у зафіксованих рангах категорії "Відсутність хвороб" – (від 12,7 % до 17,3 %). Позитивною рисою є те, що труднощів з відповідями стосовно даного питання у студентів майже не виникало.

Виходячи з вищезазначеного, можна зробити такі **висновки**:

1. Уявлення майбутніх фахівців агропромислового комплексу про фізичну культуру є досить різноманітними. 18–25 % студентів I–III курсів визначили фізичне виховання як навчальний предмет. Динамічно позитивно зростає показник визначень фізичної вправи як форми організації рухів у студентів всіх курсів з 24,4 % на першому до 27,1 % на третьому, 40,4 % першокурсників, 46,3 % другокурсників і 48,9 % опитаних студентів третіх курсів вважають тренування видом діяльності. На нашу думку, таке визначення відображає вузький і доволі загальний зміст. Слід відмітити, що значна кількість студентів має низький рівень обізнаності стосовно основних понять у сфері фізичної культури і спорту.

2. Загальний характер мають уявлення про розвиток основних фізичних якостей близько 18 % опитаних студентів. Кількість студентів, що вказали методичні знання основним фактором розвитку силових якостей зростає від 29,3 % студентів на I курсах до 31,2 % та 37,8 % студентів на II і III курсах відповідно. Значній кількості студентів було важко відповісти на поставлені питання стосовно розвитку силових якостей (11–16 %). Слід відмітити, що виключно студенти III курсів визначилися із відповідями на питання, що стосувались розвитку гнучкості та витривалості.

3. Стосовно визначення терміну "Здоров'я", нами зафіксовано 29 рангів уявлень про дане поняття, що були поділені на 6 груп. Чільне місце серед груп рангів посіли категорії "Стан організму" – від 29,8 % у першокурсників до 36,2 % – на четвертому курсі, що загалом відповідає вимогам істинності за визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я. "Здоровий спосіб життя" асоціюється студентами I курсу найчастіше із відсутністю шкідливих звичок (42,2 %) та збалансованим режимом дня (17,8 %), у другокурсників окрім відсутності шкідливих звичок (30,3 %), спостерігається значне розгалуження уявлень – 22,3 % студентів зафіксували "Ранги інших категорій", окрім того, провідне значення для них набувають "Заняття фізичною культурою і спортом" (20 %). Четверть студентів-першокурсників для того, щоб не хворіти, вживають ліки, з незначним зменшенням кількості таких на четвертому (24,9 %). Студенти третього курсу продемонстрували більш правильні уявлення про способи запобігання захворюванням: найбільше з них – 25,9 % – вказали на ранги категорії "заняття фізичною культурою та спортом" та ведення здорового способу життя (11,5 %). Але загалом значна частка студентів (від 6,9 % до 15,4 % залежно від курсу) утруднювалися з відповіддю на питання про запобігання захворюванням, що є негативною ознакою.

У результаті проведеного опитування слід зазначити, що майбутні аграрії є недостатньо обізнаними в галузі фізичної культури, спорту, здорового способу життя, на що вказує високий відсоток респондентів, які мали труднощі з наданням відповідей теоретичного, методичного та аксіологічного спрямувань, про що свідчить значна частка відповідей студентів, далеких від загальноприйнятих визначень понять. Низьким є відсоток відповідей, які б були чітко оформлені і розкривали повністю зміст визначень запропонованих в анкетах.

Тому перспективи подальших розвідок у даному напрямі ми вбачаємо в розробці та впровадженні в студентське життя комплексу заходів з покращення рівня теоретичної підготовки у сфері фізичної культури та спорту, фізкультурно-оздоровчої діяльності і рухової активності молоді, підвищенні інтересу та мотивації студентства до занять фізичною культурою і спортом.

Використані джерела

1. Алексеев С. А. Физическая культура как фактор социализации личности молодого человека: автореф. дис. на соискание уч. степени док. соц. наук: спец. 22.00.04 "Социальная структура, социальные институты и процессы" / С. А. Алексеев. – Казань, 2006. – 40 с.
2. Гладенкова В. П. Индивидуализация физической подготовки студентов технического университета на основе конституциональной идентификации: дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Гладенкова Виктория Павловна. – Астрахань, 2009. – 218 с.
3. Долбишева Н. Г. Теоретико-методичні основи формування знань про фізичне здоров'я в системі фізичного виховання у старшокласників: дис. канд. наук з фіз. вих. і спорту : 24.00.02 / Долбишева Ніна Григорівна. – Дніпропетровськ, 2005. – 213 с.
4. Захаріна Є. А. Формування мотивації до рухової активності у процесі фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 "Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення" / Є. А. Захаріна. – К., 2008. – 21 с.
5. Лазоренко С. А. Оптимізація фізкультурно-оздоровчої діяльності студентів в умовах регіону : дис. канд. наук з фіз. вих. і спорту : 24.00.02 / Лазоренко Сергій Анатолійович – Суми, 2012. – 294 с.
6. Леонтьев Д. А. Динамика смысловых процессов / Д. А. Леонтьев // Психологический журнал. – 1997. – т. 18. – С. 13–27.
7. Москаленко Н. В. Влияние физической культуры и спорта на психофизиологическое состояние студентов / Москаленко Н. В., Ковтун А. А. // Физическое воспитание студентов. – 2012. – № 3. – С. 83–87.
8. Пилипей Л. П. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів: монографія / Л. П. Пилипей. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2009. – 39 с.
9. Раевский Р. Т. Профессионально-прикладная физическая подготовка: [монографія] / Р. Т. Раевский, С. М. Канішевский. – О. : Наука и техника, 2008. – 224 с.
10. Рубаненко А. В. Психофізіологічні аспекти професійно-прикладної фізичної підготовки студентів аграрних спеціальностей / Анна Василівна Рубаненко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка : зб. наук. пр. – 2017. – № 143. – С. 238–241.
11. Халайджі С. В. Соціальне замовлення на професійно-прикладну психофізіологічну і психофізичну підготовку фахівців енергетичного комплексу // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Л., 2005. – Вип. 9, т. 3. – С. 129–132.
12. World Health Organization. The global burden of disease: 2004 update. Geneva, World Health Organization, 2008 [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://www.who.int/topics/global_burden_of_disease/en/.

Sakhnenko A. V.

ANALYSIS OF THE STRUCTURE OF STUDENTS OF AGRICULTURAL SPECIALTIES OUTLOOK IN THE SPHERE OF PHYSICAL CULTURE AND HEALTH

Physical culture, as a part of the general culture, reflects human activities as development, improvement, health protection, physical improvement of a man and his self-realisation and helps to achieve personal and social significant results. Evolution of the idea of students health preservation through physical education (from folk traditions to the present day) reveals the main features of physical culture of an individual that are formed on the basis of the unities of knowledge, motives, attitudes and activities.

Physical culture is seen as a component or a part of the general culture of the individual and society: a part of the general culture of the society, one of the spheres of social activities aimed at improving the health, development of physical abilities; a part of the general culture of society, aimed at improving the health, development of physical abilities, achievements in sports, etc.

In general, physical culture can be treated as a part of overall culture that reflects human activities to develop improve, protect the value of health, physical perfection of a man and self-realization that helps to achieve personal and socially-significant results. Thus, the culture of health and physical education of students, by definition, is a socially significant phenomenon and becomes a concern of universities and society surrounding each student.

The outlook peculiarities in the sphere of physical culture and health were investigated among the students of higher educational establishments of agrarian specialties. The structure and outlook peculiarities about the conceptions of physical culture, sports, and health were studied. Due to people's outlook its component belongs to the way of life, in which youngsters will be interested in going in for physical culture and sports activities and healthy way of life. But after forms analysis we should say about insufficient level of knowledge in the sphere of physical culture and healthy way of life among the students of higher educational establishments of agrarian specialties.

Key words: *physical and health-improving activity, healthy lifestyle, moving activity, outlook, students of agrarian specialties.*

Стаття надійшла до редакції 12.03.2018 р.